

Nekas nepazūd bez pēdām

Neatkarīgās Latvijas laikā Daugavpils apriņķa Līvānu pagastā, apmēram 15 kilometru no centra, pie Līvānu — Kalupes ceļa, starp Dubnas upi un Jersikas jeb lielo Krievu purvu atradās apdzīvota vieta «Stari» ar gandrīz 30 vidēja lieluma zemiņu sētām, kurām katrai bija savs pašu izraudzīts un pagasta valdes apstiprināts nosaukums.

Ikvienā no tām dzīvoja cilvēki ar savām rūpēm un raizēm, priekiem un bēdām, tumšākiem vai gaišākiem likteņiem. Tur bija Kalnsēta, Lejassēta, Skridži, Jesperi, Liepiņas, Pūrmala, Aparnieki, Bērzupi, Augstaiskalns, Krauklenica un citas. 1970. gadā izdotā Latvijas PSR Mazā enciklopēdija vēsta, ka Preiļu rajona Staru ciemā ir apdzīvota vieta «Stari», kura, pēc enciklopēdijas sastādītāju liecības, atrodas pie Muktupāvelu — Kalupes ceļa, kas piesienas Līvānu — Preiļu lielceļam. Šodien Stari ir nozuduši no Latvijas ģeogrāfisko objektu saraksta, un arī dabā no šīs apdzīvotās vietas nekas dižais pāri nav palicis. Vēl nesen par to liecināja tikai, cik liekas neoficiālas, autopietauras nosaukums Birzāku un Rušenieku ceļu krustojumā — Staru ferma.

Staru laukus drīzumā draud apņemt krūmājs vai nezāles. Vairākas mājas nojauktas vai laika zoba iespaidā kļuvušas nelietojamas. Dažās sētās dzīvo no citām pusēm atnākuši stariēšiem sveši ļaudis, kuriem pat sapņos nerādās šo māju kādreizējie nosaukumi. Vecāko paaudzi savā paspārnē paņēmis Vanagu vai kāds cits kapu kalniņš. Kādreiz jaunie un spēka gados esošie uz neatgriešanas aizgājuši karā vai bez vēsts pazuduši mežabrālī asinainajos laikos, bet jaunākās paaudzes lielāko tiesu izklīdušas pasaulē, lai meklētu laimīgāku dzīvi.

Bet bija laiks, iespējams, tas notika pirms pusotra simta gadu, kad šajā pusē atnāca stariēšu sencis, kurš pirmais cirta cirvi Dubnas krastā augošā ozola stumbrā un dzina vagu līdumā. Ar savu darbu šis cilvēks lika pamatus, bet ar īpatnējo uzvārdu iezīmēja jaunās dzīves vietas nosaukumu. Ļoti iespējams, ka stariēši arī aizmirstu savu senci, ja vien cilvēks, darbotamies un pārveidotams dabu, neatstātu pēc sevis kādas pēdas.

Viss sākas it kā nejauši, bet, dziļāk ielūkojoties, likumsakarīgi. Brāļi — Jānis un Edgars Dimperi — sāka interesēties par divainajiem akmeņiem pie uzbāzīgās bērzu jaunaudzes nomāktās priedes Dubnas upes krastā, vietā, ko kādreiz te dzīvojošie ļaudis dēvēja par Apariņu. Latvijas Dabas muzeja līdzstrādnieki konstatēja, ka viens no «akmeņiem» ir purva rūdas (limonīta) gabals, bet otrs ir izdedzis, kas radies, šo rūdu kausējot.

Vecie stariēši atceras, ka apmēram pirms sešdesmit gadiem viņi, būdami mazi zēni, tēva pamudināti, vākuši šos «akmeņus» nost no lauka un metuši klaudzē pie priedes,

kas toreiz bijusi apmēram tāda paša apmēra zaļojošs koks. Turpat netālu, lauka vidū, atradies apmēram divus kvadrātmetrus liels tumšāks aramzemes plankums ar augsnei piejauktiem pelniem vai sasmalcinātiem izdedžiem.

Atmiņu kamols šķetinās tālāk. Austa sen dzirdētā pusteika, puspatesība par pirmo starieti, kurš «sensenos» laikos atnācis no citas puses, apmeties Apariņā un sācis saimniekot. Īstenībā tas varēja būt pagājušā gadsimta 30. vai 40. gados, kad Vidzemē un Kurzemē bija atcelta dzimt-

MŪSU NOVADA VĒSTURE

būšana un zemnieki ieguva pārvietošanās tiesības. Kāds brīvlaistais no Ēķengrāves (Viesītes) nopircis vai iznomājis zemes gabalu no Krustpils (Kreiburgas, Krisborgas) barona Korfa Līvānu (Livenhofa) pusmuižas attālākajā nostūrī, uz Dubnas upes krasta, preti Vanagiem, kas toreiz piederējuši poļu izcelsmes muižniekam Reutam. Šī vieta tajos laikos bijusi neapdzīvota, jo uz otru pusi no upes 8 kilometru platumā līdz pat Jersikai, ko tajā laikā dēvēja par Cargradi vai arī Šlosbergu, plešas lielais Krievu purvs.

Kā jau minēts, jaunās apdzīvotās vietas nosaukuma rašanās ir cieši saistīta ar tās pirmā iedzīvotāja vārdu vai iesauku. 1834. gada 29. oktobrī tika izdota patente par uzvārdu došanu Kurzemes guberņas brīvlaistajiem zemniekiem. Tajā bija noteikts, ka pašu pretendentu brīvi izraudzītos uzvārdus apstiprina pagasta tiesa. Taču tajos laikos uzvārdu apstiprināšanas procesā bijuši arī kuriozi gadījumi, kad zemnieks saņēma nevis paša izraudzīto, kā viņam šķita, daiļskanīgo uzvārdu, bet tiesas ierēdņu patvaļīgi doto, kas nereti bija saistīts ar kādu acīm redzamu nelaimīgā pazīmi vai vājību. Tādos gadījumos šis uzvārds vairāk līdzinājās iesaukai vai pat palamai.

Tā tas, droši vien, bija noticis arī ar stariēšu senci. Brīvlaistais no Ēķengrāves (Viesītes) izskatā līdzinājies latviešu dzejniekam Andrejam Pumpuram, jo arī nēsājis kuplu vaigubārdu diviem stariem. Līdz ar to pagasta tiesas ierēdņi, pat neuzklaustot zemnieka vēlēšanos, bez grūtībām noteikuši viņa uzvārdu, proti, Staru Bārda (dokumentos — Stare Barde). Šāds uzvārds tās puses zemniekiem Valsts zemes bankas Daugavpils nodaļas un Apgabaltiesas zemes īpašumu dokumentos figurēja līdz pat neatkarīgās Latvijas laikam. Arī apdzīvota vieta ilgāku laiku it kā dēvēta par Staru Bārdām, un tikai gadsimtu mijā vienkāršota par Stariem vai Starēm. Vienīgi par sava senča vārdu vecie stariēši šaubījās. Tas varēja būt Bierns,

Brencis, Bērtulis vai līdzīgi.

Kā liecina turpmākie notikumi, vecajam Staru Bārdam bijusi ģimene un pēcnācēji, jo iedzīvotāju vientuļajā mežā un purvu nostūrī kļuvis arvien vairāk. Šaurajā zemes strēlē starp purvu un upi apmetušies uz dzīvi arī jauni atnācēji no tuvākiem vai tālākiem kaimiņu ciemiem. Prāvu zemes gabalu Jaunbirzāku pusē iepircis Dreimanis no Zasas. Gandrīz viņam kaimiņos savu saimniecību iekārtojās vārkavietis Rusiņš. Ieradusies Skrūzmaņu ģimene un atradusi pagaidu apmešanās vietu Lejassētās lielās istabas neapdzīvotajā galā, iemantodami līdz ar to uz ilgāku laiku Viņgalu ļaužu iesauku. Vēlāk dēvēti par Skridžiem. Zemi Staru Bārdam kaimiņos ieguva un kļuva par pastāvīgiem stariēšiem arī vairākas vecticībnieku ģimenes no krievāriešiem Preiļu pusē.

Atzīmējams tas, ka stariēšu sencis, vecais Staru Bārda, nodarbojoties ne vien ar zemes kopšanu, bet, lai iegūtu metālu darbarīku izgatavošanai, sācis kausēt arī purva rūdu. Par to liecina ne vien zēnu uzietie rūdas un izdedžu gabali, bet arī vieta, kur kādreiz darbojusies primitīvā kausējamā krāsns. Šodien ir grūti konstatēt, cik plašu vērīenu ieguva Staru Bārdas rūpals, bet nav izslēgta varbūtība, ka pāris simts metru no kausējamās krāsns, preti Vanagu stāvajam Dubnas krastam atrastais šķēps, kā arī kādreiz Staru teritorijā uzietais īpatnējās formas cirvis ir Staru Bārdas roku darbs.

Vecā metalurga pēcteči sava priekšgājēja amatu nav turpinājuši, jo, kā liecina atrasto rūdas gabaliņu analīze, dzelzs saturs tajā izrādījies gaužām niecīgs. Nav gan izslēgta varbūtība, ka vecajam meistaram rūdas vērtības noteikšanai bijuši savi īpaši paņēmieni. Līdz ar to ar metālu bagātos gabalus viņš pārkausējis, pēcnācējiem atstādamas mazvērtīgas. Nenoskaidrots ir palicis arī tas, kurā Dubnas līcī vai Krievu purva salā stariēšu sencis ieguvis izejmateriālu savam metalurga darbam.

Daudzi neizpētīti mūsu tautas vēstures jautājumi, it īpaši no attālāku, mazāk pazīstamu nostūru ļaužu dzīves, vēl joprojām gaida atbildi. Bet laiks rit neapstājamā, un šis bezgalīgais laika plūdums neglābjami pārkļāj ar aizmirstības plīvuru un nolaupa tautas vēsturei ne vienu vien vērtīgu kultūrvēsturisku faktu un līdz ar to padara tautas vēsturi nabagāku.

Milje zēni, kuri tiešām interesējas par savas un savu senču dzimtas puses vēsturi! Tagad, tumšajos ziemas vakaros, izslēdziet uz laiku televizoru un palūdziet vectēvu un vecmāti, lai viņi mēģina atcerēties un pastāsta jums dzirdēto un dzīvē pieredzēto. Neļaujiet šim bagātībām aiziet nebūtībā. Vectēvu atmiņas pierakstījuši, vispirms bagātāki kļūsiet jūs paši un bagātināsiet arī mūsu tautas vēsturi. Lai jums veicas!

Alfrēds Staris (Rīgā)